

MERSİN İLİNİN SON DOĞA KALESİ: GÖKSU DELTASI

Serdar AKKAYA

Mersin Üniversitesi-Su Ürünleri Fakültesi Yenişehir Kampüsü/ Mezitli
serdarakkaya05@yahoo.com

ÖZET

Geçmişten günümüze kadar, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Mersin ili, sahip olduğu doğal özellikleri nedeniyle Akdeniz'in inci kenti adını almıştır. Mersin ilinin sahip olduğu doğal zenginliklerin başında gelen ve Akdeniz Bölgesinde doğal yapısını koruyabilmiş sayılı alanlardan olan Göksu Deltası, idari olarak Mersin iline bağlı Silifke ilçesinin güneyinde, Göksu Nehri'nin Silifke ve Taşucu arasında denize açıldığı bölgeyi kapsamaktadır. Günümüzde ise, Göksu Deltasının sahip olduğu doğal yapı; tarım faaliyetleri, aşırı yapılaşma, kum alım faaliyetleri, yasa dışı avcılık, sazların yakılması ve otlatma gibi sebeplerden dolayı her geçen gün daha çok zarar görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göksu Deltası

LAST NATURE CASTLE of MERSİN PROVINCE: GÖKSU DELTA

ABSTRACT

Mersin Province which hosted many civilizations from past to today has taken the name "Pearl City of Mediterranean" as of the natural properties. Göksu Delta which is located on the south of Silifke District of Mersin Province and is one of the leading areas of mentioned natural beauties covering then region of estuary between Silifke and Taşucu. Today, natural structure of the delta is under the negative influences of agricultural activities, dense construction, dune disturbance, illegal hunting, burning of reed vegetation and overgrazing.

Keywords: Göksu Delta

GİRİŞ

Günlük yaşantımızda genellikle önemsemediğimiz sulak alanlar; özellikleri, barındırdıkları canlı türlerinin zenginliği ve ekolojik dengenin devamı açısından büyük öneme sahiptirler. Sulak alanların sahip oldukları zenginliklerin daha iyi anlaşılmasından sonra, son yirmi yıl içerisinde korunmaları daha fazla önem kazanmış ve bu amaçla yürütülen çalışmalar hızlanmıştır(Altan ve Çetinkaya, 1998).

Yakın geçmişe kadar sulak alanların üretkenlik ve doğal denge açısından önemi yeterince incelenmediği için, zararlı ve sıtma kaynağı olarak değerlendirilmiş, tarımsal amaçlar için kurutulmuşlardır. Kurutmalar; su rejiminde bozulmalar, iklimde değişimler, hayvan ve bitki türlerinin ortadan kalkması, erozyon ve çoraklaşma gibi yerine koyulabilmesi mümkün olmayan sonuçlara neden olmuştur. Oysaki sulak alanlar; yer altı suyu deşarji ve reşarji, taşkın ve erozyon kontrolü, tortu ve besin alıkoyma, rüzgarkıran ve mikro iklim stabilizasyonu, biyolojik çeşitlilik, turizm v.b. gibi işlevlere sahip önemli ekosistemlerdir.

Dünyanın en üretken ekosistemlerinden biri olarak kabul edilen sulak alanların "1.300.000 hektarı" ülkemizde son 40 yıl içinde, tarımsal amaçlı kurutmalar ve sulama projeleri nedeniyle, doğal yapıları bozulmuş ya da bu alanlar geri dönüşü olmayacak biçimde tahrip edilmiştir(Demircan, 2002).

Göksu Deltası

Göksu Deltası; Seyhan ve Ceyhan nehirlerinden sonra Akdeniz'e dökülen en büyük nehir olan Göksu(antik çağdaki adıyla Cleadnos) nehrinin taşıdığı alüvyonların oluşturduğu bir kıyı ovasıdır(Anonim 1, 2005). Göksu Deltası, doğusunda yer alan Çukurova Deltasından sonra Türkiye'nin Akdeniz kıyılarındaki en büyük ikinci deltasıdır. Akdeniz Bölgesinde doğal yapısını koruyabilmiş ve biyolojik çeşitlilik açısından son derece zengin alanlardan bir tanesi olan Göksu Deltası; "Özel Çevre Koruma Bölgesi, Ramsar Alanı, Doğal Sit Alanı ve Yaban Hayatı Koruma Sahası" gibi çok çeşitli koruma statülerine sahiptir.

Göksu Deltası'nın doğal bitki örtüsünü Akdeniz'in maki formasyonu ile yoğun kumul bitkileri ve tuz stepleri oluşturmaktadır. Deltada; 6 tane endemik tür ve 38 tanede kırmızı listede(Red List) yer alan bitki taksonu bulunmaktadır. Deltada bulunan farklı ekolojik yapıya sahip alanlarda, çok sayıda hayvan türü de yaşamaktadır. Tatlıdan tuzluya değişen su ortamları ile, nadir ve nesli tehlike altında bulunan kuş türleri(Türkiye'deki toplam 426 kuş türünden 327 türü) bölgeyi barınma, beslenme, üreme, kışlama amacıyla kullanmaktadırlar. Ayrıca, kuş türlerinin kuzey-güney göç rotası üzerinde bulunmasından dolayı Avrupa ve Ortadoğu'nun en zengin sulak alanlarından biri olan deltada, bugüne kadar yapılan çalışmalar sonucunda, kış aylarındaki kuş popülasyonlarının ve tür sayısının önemli ölçüde arttığı bulunmuştur. Akdeniz kıyılarında belirli bölgelerde rastlanan ve sayıları gittikçe azalan Saz horozu(*Porphyrio porphyrio*) ise Göksu Deltası'nın simgesi haline gelmiştir.

Bölgede en çok bulunan diğer hayvan türleri ise yaban domuzu, kurt, tilki, sırtlan, kunduz, porsuk, sincap, vaşak, sansar, kirpi, tavşan ve ayı'dır. Ayrıca bugüne kadar bölgede 34 sürüngen ve amfibi türü tespit edilmiştir. Deltanın henüz bozulmamış kumsalları, nesli tehlike altında olan deniz kaplumbağalarından *Caretta caretta* ve *Chelonia mydas*'ın Akdeniz bölgesindeki en önemli üreme kumsallarından birini oluşturmaktadır. Nesli tehlike altında olan yumuşak kabuklu Nil kaplumbağası(*Trionyx triunguis*)'nın da bölgede yaşadığı bilinmektedir.

Balıkçılığın devamlılığı açısından hayati önem taşıyan Deltalar, balıkların yumurta bıraktığı, yavru balıkların beslendiği ve korunduğu alanlardır.Göksu Deltasında; Yılan balığı, Has kefal, Sazan ve Karabalık gibi ekonomik değere sahip balık türlerinin yanında Mavi yengeç ve karides gibi kabuklu türleri de bulunmaktadır.

Arkeolojik açıdan da oldukça zengin olan Göksu Deltasın da, insan yerleşimlerinin tarihi, Cilalı Taş Devri'ne kadar uzanmaktadır. İsa'dan önce 1000'li yılların başından itibaren deltada Hititliler, Asurlular, Yunanlılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlılar gibi uygarlıkların izlerine rastlanmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Uluslararası öneme sahip olan ve Akdeniz Bölgesinde doğal yapısını koruyabilmiş, biyolojik çeşitlilik açısından son derece zengin alanlardan bir tanesi olan Göksu Deltasında, günümüzde bölgenin ekolojik yapısını tehdit eden birçok sorun yaşanmaktadır. Bunların başında tarım alanlarında üretimi arttırmak amacıyla yoğun olarak kullanılan tarımsal kimyasalların oluşturduğu kirlenme, aşırı ve düzensiz yapılaşma, kum alım faaliyetleri, kurallara aykırı olarak trolle yapılan balıkçılık, avcılık faaliyetleri, otlatma ve sazların yakılması gelmektedir.

Göksu Nehri'nin getirdiği tortular sonucu oluşan Delta, bugüne kadar Göksu Nehri üzerinde baraj kurulmamış olması nedeniyle zengin kumul alanlarına sahiptir. Fakat bu kumullar; Göksu Deltası'ndaki en önemli alan kullanımını olan "tarım faaliyetleri"ne yeni alan sağlamak, ikinci konut yapmak amacıyla yok edilmesinden dolayı giderek azalmakta ve zarar görmektedir (Altan ve Çetinkaya, 1997). Tarım alanlarından elde edilen ürünü arttırmak ve bitki zararlıları ile mücadele etmek için kullanılan pestisitlerin kullanımları ile ilgili en önemli problem; çevresi ile ne zaman, nerede, nasıl etkileşime gireceği ve uzun zaman sürecinde insana ve doğaya verebileceği zararın kesin olarak saptanmasının güçlüğüdür. Bu nedenle yasal çerçeveler içerisinde, doğada yıkımı zor ve uzun zaman alan sentetik pestisitlerin kullanımına sınırlamalar getirilmiştir(Klinghard, 1995). Bölgede yaygın olarak kullanılan organik fosforlu pestisitlerin, doğada birikim yapmadıkları düşünülmektedir. Fakat, Yalvaç ve ark.,(2004) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda; çeşitli kanunlar ve uluslararası sözleşmelerle koruma altına alınmış Göksu Deltası'nın derin su kuyularında ve yüzey sularında, organik fosforlu bir pestisit olan Methamidophos'un yüksek derişimlerde kalıntıları bulunmuştur.

Deltadaki kıyı şeridinin yaklaşık %25'i yazlık konut inşaatlarıyla yerleşim alanlarına dönüştürülmüştür. Deltanın batı ucunda Taşucu-Denizkent yöresi ve doğudaki Susanoğlu ile Altinkum sahilleri arasında, 1990'lı yılların sonuna kadar, yaklaşık 6000 yazlık ev ve toplam 19 adet tatil sitesi inşaatı tamamlanmıştır(Anonim 2, 2005).

Akdeniz bölgesinin en önemli doğal yaşam alanlarından biri olan Göksu Deltası'nda yaşanan sorunların, zaman kaybetmeden çözülmesi gerekmektedir. Deltada; tarım alanlarında kullanılan tarımsal kimyasalların yol açtığı sorunları ortadan kaldırmak için; "yetiştirilen ürüne göre Biyolojik Mücadele yöntemleri" uygulanmalı, bunun için yöre halkı teşvik edilmeli ve konu ile ilgili kamu kurumları tarafından da desteklenmelidirler. Özel Çevre Koruma Başkanlığı tarafından sahada yürütülen koruma çalışmalarının yanında, alanın düzenli bir şekilde izlenmesi ile Deltadaki her türlü gelişme yakından takip edilerek ve elde edilen verilerden yola çıkarak bir "veri bankası" oluşturulup, gelecekte ekosistemi olumsuz etkileyebilecek unsurların önceden belirlenmesiyle, önlem alınması kolaylaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Altan, T., Çetinkaya, G., 1997. Göksu Deltasında Tarımsal Kimyasalların Kullanımı. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 1.Ulusal Konferansı, Ankara, E.Özhan(Editör)
- Altan, T., Çetinkaya, G., 1998. Tuzla Lagünü Çevresinde Tarımsal Kimyasalların Kullanımı. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 2.Ulusal Konferansı, Ankara, E.Özhan(Editör)
- Anonim 1, 2005. <http://www.cevreeorman.gov.tr/sulak/sulakalan/goksu.htm>
- Anonim 2, 2005. <http://www.wwf.org.tr/tr/alan.asp?alang=tr&atype=2&aid=73>
- Demircan, S., 2002. Kimin Suyu? National Geographic Türkiye No:17 s.100-105.
- Klinghard, M.B., 1995. Choromosomes as sensitive toxicity indicators, possibilities and limits. Fish Ecotoxicology and Ecophysiology, pp. 45-55.
- Yalvaç, M., Avcı, E.D., Taner, F., 2004. Göksu Deltası Derin Kuyu Sularında Methamidophos'un Araştırılması. Türk Sucul Yaşam Dergisi Yıl:2 Sayı:3 s:424-432.